

"Bilme ve Öđrenme Sürecinde Zihinsel Katýlým" - Pepi Leistyna

Adý/Name:

Bilme ve Öđrenme Sürecinde Zihinsel Katýlým:

Paulo Freire’le Bir Diyalog” Yazar/Writer:

Pepi Leistyna Sayfa/Pages: 7 Kaynak: <http://kitabe.blogcu.com> Ýndir/Download: Bilme ve Öđrenme Sürecinde Zihinsel Katýlým

Pepi: Sizin pedagojiniz diyaloda ve kişinin bulunduğu yerden konuşmasına büyük bir önem atfediyor. Kişi bulunduğu yerden ve deneyimlerinden yola çıkarak konuşursa, konuşmanın anlamý ve yönü bakımýndan uzlaşmanın tam olarak mümkün olmadığı düşüncesinde, sizce bir çelişki var mı? Örneğin kişi uzlaşılmış bir yerden konuşursa, özne konumu ve sesi bir şekilde yitirilir. Derslikteki diyalog, ses ve uzlaşma düşüncesini biraz açabilir misiniz?

Paulo: Her şeyden önce, diyalog ve eğitimden söz ettiğimizde, bir bilgi nesnesine ilişkin bir yaklaşımdan söz ettiğimize inanıyorum. Bunu biraz açayım. Bence, diyalogik sürecin anlamını kavramaya dönük bir girişimde, bunu salt bir taktik ya da strateji biçiminde anlamaya dönük her türlü olasılığı bir yana bırakmamız gerekir. Diyaloda belirleyen epistemolojik bağıntılardan bu anlamda, diyalog benimsenecek bir taktik değil, bir bilme biçimidir. Ötekinin safdilliğini işin içine katmak için yaratılmış olduğum bir şey de değildir. Aynı zamanda, diyalog insanların gündelik sorunlar üzerine yaptıkları sohbetlerin eğanamlı da değildir. Epistemolojik bakımdan diyalog, belli bir bilinebilir nesneye yaklaşmayı ve onu incelemeyi gerektirir.

Pepi: Öyleyse değipki kişisel deneyimlerin değip-tokuşu kendiliğinden ve kendi başına diyalog değildir, çünkü insanlar betimleyici sohbetin ötesine geçmezler hiç. Bir başka deyişle, bu tür söylemsel pratikler kuramlaştırmadan, yani kişinin kendi geçmişini bir bilgi nesnesiyle ilişki içinde anlamlandırabilmesinden, uzaktır. Örneğin, ırkçılıda ilişkin bir tahlil olmadan, neden potansiyel olarak ırkla ilgili bir şeyin başımıza geldiğini açıklayamayız. ABD’de, anlayabilen ve diyalog düşüncesi çevresinde çepitli pratikler oluşturmaya çalışan eğitimciler bu sürecin asıl amacının nesneyi – ve de onun ilişkisel cephelerini – anlamak olduğunu fark etmeden, diyaloda bir etkileşim stratejisi olarak kullanmakla kalmırlardır. Yüksek lisans ve doktora derslerinde, bilerek ya da bilmeden, teorik olanı görmezden gelen eğitimcilerle hep karşılaşmış geliyorum aklıma. Bu tür bir kayıtsızlık gericiilerden geldiğinde, öğrencilerin uyum adına yeteneksizleştirildiği bilinçli bir süreç olarak anlıyorum bunu – bir bakıma “bunu dediğim gibi yap yeter” türü bir tutum. Ne yazık ki, birçok ilericici eğitimci arasında da bu kurama ve kuramlaştırmaya direnç, varlığını gösteriyor. Bu durumda, bilinçli olarak uyum adına yapıldığını sanmıyorum, her ne kadar kaçınılmaz sonuç genel olsa da. Kuram sırf betimleyici ses adına görmezden gelinmekte. Böylelikle, bu tür olaylar ve kimliklerin ideolojik ve toplumsal-tarihsel oluşumlarına ilişkin kuramsal açıklamaların yok sayıldığı ya da düpedüz dışlandığı kişisel – “sahici” – deneyimden doğan konuşma otoritesi. Kişisel konunun zihinsel katýlımı [presence of mind] hazırladığı gibi yanlış algılamaya var. Ancak, gerçekte, bu tür etkileşimde bilinçlenme ya da toplumsal eyleyenlik değil, daha çok bir öykü anlatma saati ya da körlemesine bir terapi söz konusudur. Paulo: Bilgi nesnesinin görmezden gelinmesi suretiyle, diyalogik bilebilme süreci imkansızlaşır. Bunu çok açık biçimde anlamırsınız. Diyaloda bu perspektiften bakınca, şunu, olmazsa olmaz bir olan bir şeyi, onsuz diyaloda gerçekten ortaya çıktığını söyleyemeyeceğimiz bir şeyi, etkileşim katılan herkeste epistemolojik merakın bulunduğunu kabul etmemiz gerekir. İnsanlar, meraklı varlıklardır. Aslında, varoluşumuzun temel bir ödesidir bu. Dolayısıyla, diyalog merakı önvarsayar; epistemolojik merak, çevremizdeki dünyayı anlama arzusu olmadan, diyalog var olamaz. Böyle bir merak, bir nesnenin anlamını aramaya koyulma ve tam anlamını belirginleştirme ve kavramaya dönük bilinçli bir gönüllülüğü somutlaştırır.

Pepi: Özellikle de, çođu örnekte olduğu gibi, o nesnenin tam anlamı kimlikler ve deneyimleri bekillendirecek biçimde var olmuşsa. Eleştirel diyalog aracılığıyla, dünyadaki yerimiz ve olanaklara ilişkin daha derin bir anlayış geliştirebiliriz. Ancak, eleştirel merak, çođu zaman eğitim kurumlarında öğrencilerin ruhundan sistematik olarak, hatta öğrenme ve bilme sürecinde zihinsel katýlımın önemini ne yazık ki anlamayan iyi niyetli öğretmenlerce bile, sökülüp atılır.

Paulo: Diyalogik bir duruş aldıkları anda eğitimcilerin yapıları güçlüklerden biri, benim bürokratik dediğim bir konuma genelde düşmeleridir – zihinleri bürokratikleşir. Bürokratlaşan öğretmen katı bir metodolojiste, tıpkı bir makine, ses kayıt cihazı gibi, su katılmadık bir tekrarcıya dönüştür. Öğrenciler ezberlenmiş söylemi, bürokratikleşmiş bir söylemi tetikleyen bir uyarıcı oluverir. Dersi öğrettiğine tam imanla, geleneksel öğretmen, konuşur konuşur. Aynı şekilde, daha ilericici öğretmen, soru-cevap şeklindeki mekanik bir pedagojiye

öđrencilerin katýlmasýna izin vererek diyaloda girdiđini sanýr. Her türlü gerçek epistemolojik meraktan ve iplenilen konuyla derin bađdan yoksun olduđu için, bu bir diyalog deđildir. Diyalog kurmaya çalypan öđretmen çok dikkatli olmalı, sürekli kendi epistemolojik merakýný inceltmeli ve dünya görüþü üstüne düþünmeli. Eđitimciler bilgiyi tekrar etmekle yetinemez. Gerçek bir diyalog ortaya çýkmasý için, öđretmenin öđrencileri, sahip olduklarý bilgiyi daha iyi anlamalarý, genisletmeleri ya da yeniden þekillendirmeleri için bir daha gözden geçirmeyi ilham edecek bir epistemolojik huzursuzluða sokmasý gerekir. Ýþte bu yüzden diyalogik olmak kolay deđildir; çok çalyþmak ister. Betimleyici, epistemolojik merak olmaksýzýn, salt betimleyici olmak çok daha kolaydır. Oysa, gerçekten diyalogik olan öđretmen yorulur. Yorulurlar, çünkü, dediđim gibi hepsinden önce kendilerinin epistemolojik meraklarýný canlý tutmalarý, sonra da öđrencileri bu pratiđe sokmalarý gerekir. Pepi: Öte yandan, söylem kurallarýnýn kaçýnılmaz biçimde tüm katýlý sürdürdüđu, diyaloda maskeleyen sosyal etkileþim türleri de var dersliklerde. [...]

Paulo: Basit bir sýra alma ve mekanik bir öntaraf-arkataraf süreci olduđunu düþünerek diyaloda giremezsiniz!

Pepi: Bu tür bir diyalog, bilgi nesnesinin araptýrylmasý deđildir; illa bir þeyse, oyalayýcýdır. Benim çođu zaman bulduđum þu: Oyalayýcý bir taktik olarak, bu tür pedagoji öđrencinin merakýný kimliklerini eþitsizlik, adaletsizlik ve kültürel direnç üreten kurumlar ve toplumsal olarak tasvip edilen pratiklerden – son tahlilde durduklarý yerde kalan kurumlar ve pratiklerden – soyutlar.

Paulo: Dediđim gibi, zihnin bürokratikleşmesinin bir ürünüdür bu. Bilgi nesnesi diyalodun çeperlerine sürgün edilip epistemolojik merak kösteklendiđi ya da öldürüldüđünde olur bu. Epistemolojik merakýn daima canlý olduđunu farz edemeyiz, hele ki zihni bürokratikleþtirmeye çalypan güçler onu öldürmek için cansiperane gayret sarf ediyorlarsa. Yüksek lisans ve doktora öđrencileri bile epistemolojik merakýn entelektüel uyarýcýsýna sahip deđildir genelde, çođu zaman mekanik biçimde çalyþmalarýnýn nedeni de budur. Bilgi nesnesinin keþfi ve titiz incelemesine olanak veren epistemolojik merak, nadiren uyandırýlabiliyor. Çünkü öđrencilerin bu þekilde katýlýmda bulunmalarý istenmez, böyle yapmalarý istendiđinde zorlanmalarý da þapýrtýcý deđil. Epeyce apaçýk sonucu, konularý ya da sorunlarý yüzeysel biçimde anlamalarýdır.

Pepi: Noam Chomsky'nin bütün yapıtlarýnda savunduđu gibi, öđrenciler ne kadar formel bir eđitim alýrlarsa, o kadar bir öđreti aþýlanmýþ oluyor. Öte yandan, Terry Eagleton çocuklarýn hatta teorisyenler olduđunu kabul etmekte haklýdır – dünyanın “niçinleri”ni anlama çabalarý ve cesaretlerinde amansýzdýrlar. Ne yazýk ki, gerektiđi gibi beslenebilirse – katýlýmcýyla ilipkili nesnenin derin ve anlamlý bir incelemesi aracylýđýyla – eleþtirel bilince götürebilecek sizin sözünü ettiđiniz o dođuþtan merak, kültürel bir yeniden üretim süreci olarak yok ediliyor. Bu noktada, eđitimciler bir paradoks içindeler: Öđrettiklerini iddia ederlerken, gerçekte öđrencilerini yeteneksizleþtiriyorlar. Yani, eleþtirel öđretme olmaksýzýn, öđrenciler bilgi nesnesini açýda çýkaran bir diyaloda katýlmak için gerekli araçlarý edinemiyorlar. Böylece, sizin deyiminizle, çevrelerindeki dünyayý okuyup yeniden icat edemiyorlar.

Paulo: Bu da sizin konum hakkýndaki orijinal sorunuza yeniden önümüze getirir. Ýnsanlarýn bilgi nesnesi üzerinde düþünmek ve anlam yaratmak için baþlangýç noktasý olarak kendi tarihsel konumlarýný kullanmalarý gerektiđi dođruysa da, sorun çođu zaman kendilerini ya da þapkalarýný sorgulamayý ihmal etmeleridir. Benim bulunduđum yer, bir nesne hakkýnda belli sorularý sorma konusunda beni ister istemez kopullandırýr. Ancak, konumun sýnýrlarý içinde dahi, ve de tarihsel ve kültürel etkiler altýnda, öđrenici olarak benim ipim konumumu dünyanın kalanýyla bađlantýlandırmaktır. Bir þapka deyiþle, gerçekliđin daha kapsamlý bir kavrayýþýný edinebilmek diđer tarihsel olaylarla bađlar kurabilmeliyim. Ýþte bunun için titizlik, bir bilme yolu olan her türlü diyalodun kaçýnılmaz özelliđi olmanýn yaný sýra, analiz yöntemlerinin bir parçasý olarak görülmelidir. Diyalog, bir öđrenme süreci olarak, bilgi nesnesinin daha derin bir kavrayýþýný engelleyen hiçbir ödünü veremez. [...] Pepi: Deneyim, diđerler ve inançlarýnýzýn hudutlarýyla sýnýrlanýrsýnz. Genelde yapıtlarýnýzýn, “kipisel deneyimler yoksa bu bir dayatma pedagojisidir” dediđi þeklinde yanlýþ bir yorum var. Oysa gerçekçi olunursa, sürekli kipisel deneyimden yola çýkamayýz.

Öte yandan, belli deneyimlerin diđer insanlarýnkilerle nasýl diyalektik biçimde var olduđunu, yani, kurumsal ve toplumsal olarak tasvip edilen pratikler bakımýndan ilipkisel olarak var olabileceklerini, anlamak için gerekli farkýndalýk da eksik. Ancak, bu ilipkilerin, yüz yüze etkileþimlere dayalý olmadýklarý için, genelde kabul edilmediđini savunacađým. Bir þapka deyiþiyle, varlýklý bir beyaz hiçbir zaman gerçekten gettodaki bir siyahla ilipkiye girmeyebilir, ama tam da bu yoksulluk kopullarýný üreten statükoya beyazýn katýlýmý, kurucu ve yorumlayýcý türden. Çođu zaman hasmane olan bu ilipkiler, kültürel gerçekler, kimlikler ve siyasetleri þekillendirmede önemli bir rol oynar.

Kipinin özne konumuna ilipkin derin bir kavrayýþ, böylece, bilinmezle birçok düzeyde ilipkiye girmeyi gerektirir. Kapitalist toplumsal ilipkiler, ýrkçýlýk, cinsiyet ayrımcýlýđý, eþcinsel dü-

ve sýnyf ayrımcýlýđý gibi bir bilgi nesnesi aracýlýđýyla eleptirel diyalooa girmek için ipte bir gerekçe. Paulo: Aynen öyle! Bunu ben de böyle kavryorum, bu anda bir diyalooa girmiş bulunuyoruz. Bu tema, bizi bir saatlik deđil, bütün söestrlik bir röportaja götürebilir, tartýpma konularý diyalogdan çykacaktır. Burada bir bilgi nesnemiz var ve tartýpmamızda ona bir kez çok yaklaştık. Ýsterdim ki bu sohbet, okuyucularýn da diyalojik bir duruş alabilecekleri bir diyalog olarak bu anda yayýnlayabilelim.

[...]

Pepi: Peki ya kúltürler arasý diyalog?

Paulo: Bence kúltürler arasý diyaloođun iki boyutu olmalı. Kúltürün genel bir perspektifinden belli bir nesne ya da nesnelere anlaýılmaya çalıpyldýđýnda – bir tek epistemolojik deđil – kendiliđinden ve sevgi yüklü olmalı diyalog. Bir başka deyişle, bir tek rasyonelitemiz deđil, aynı zamanda duygularca harekete geçirilen bir kúltürler arasý diyaloođu benimsemeliyiz. Keza hoşgörü [tolerance] gibi siyasal bir niteliđe sahip olmamız gerekir.

Pepi: Ama hoşgörü, ebitsiz iktidar ilipkilerini de içerimler: Kimin “hoşgörüleceđi” ve kimin görülmeyeceđine karar verenler vardır. Sizin kullandýđýnýz anlamýyla hoşgörü, sanýrym, denilenlere katlanmayı ifade etmiyor.

Paulo: Hayýr, bu bakýmdan hoşgörü, kendimizi başka dünyalara açmayı sađlar. Önyargýlar kýsmen f katlanamamaya dayanýr. Benim demek istediđimse, insanların farklılýklarla hoşgürsüzlük içinde karşılaştıkları zaman daha önyargýlı olmaya meyilli oldukları. Örneđin, başka bir yerden gelmiş birine baktýđýmızda, farklılýklarýmızý hisseder ve kendimizi üstün bulmaya meylederiz. Oysa farkların üstünlük ve alçaklýkla hiç ilgisi yoktur. Asýl tasa, farklılýklarý tephis etmek ve or içinde benzerlikleri bulmak, çepitlilik içinde birlik perspektifinden belli cepheleri bulmaktır. Birliđi aramalıyýz; birleşmezsek bir yere varamayýz.

Pepi: Baþlangıç düzeyinde bir olumlamanýn gerekli olduđunda hemfikirim, özellikle de ip okula göndermeye ve kimliđe geldiđinde; ancak, bu kúltürel gerçekleymeler de, sözelimi sanat, özel dünya görüplerini ifade eden ideolojilerle yüküldür. Edward Said’in yapıtýnýn iparet etti gibi, edebiyat, opera vb. ifade biçimleri, “ötekilik”i pekillendirmeleri bakýmýndan kurucu diyebileceđimiz biçimde birbirleriyle ilipki içinde var olmuþlardır. Bu çarpý temsiller tahakküm için sahte gerekçeleri ortaya çýkarýr. Burada sorunlu terim farklılýk. Kavram gönderge [referent] olmadan var olamaz. Ne yazýk ki, farklılýklarý çođu zaman kendi konumumuzun gerçekte o süreksizlikleri nasýl pekillendirdiđini anlamadan algýlarız. Bu ilipkiyi kabul etmek özellikle tahakküm eden gruplar için tehlikelidir; toplumdaki ayrıcalýklarýný sorgular. Örneđin ABD’de beyaz, varlýklý, heteroseksüel erkek biçimindeki bapat gönderge, kimlikleri hiyerarşik olarak konumlandırarak toplumun marjinlerini pekillendiren peydir. Yine de bu egemen paradigmanýn, çok-kúltürlü eđitim modelleri içinde dahi, adý anýlmaz. Bilgi nesnesi olan gözlerden ýrak kalýr. Bu özel nokta, sizin yapıtýnýza ilipkin olarak burada, ABD’de duyduğum bir eleptiriyi getirdi aklıma. Baþlýca pikayet, toplumsal sýnyf üzerinde odaklanan sız ezilenler anlayýpýnýzýn ýrk ve toplumsal-cinsiyet sorunlarıný göz önünde bulundurmadýđý yönünde Temel analiz noktamýn (ki toplumsal sýnyftý) tahakkümün daha genel anlamýný anlamak için bir ar olduđu Ezilenlerin Pedagojisi’ne verilen yaygýn bir yanýttýr bu. Brezilya ya da Kuzey Amerika’daki kadýnlara ve erkeklere söylemek istediđim pey, bir kadýn ya da siyahýn hangi cođrafi ya da tarihsel bölgede dođduđunun benim için hiçbir pey ifade etmediđidir; davalarına her zaman için sempati duyduğumu belirtmek isterim yalnızca. Ýlkgençliđimden bu yana bu davalarla dayanýpmamý ifade etmiþimdir, özellikle de yazýlarımda. Sadece yapıtýmý daha çok okumak ve Afrika ile Güney Amerika’da caný gönülden katýlmýþ olduđum mücadeleleri araþtırmak gerekir.

[...]Pepi: Öđretmenlerin yönlendirici olmaları gerekir, ama öđrencileri bir yapıtlar yýđýnyyla karşıya býrakmakla bir bilgi nesnesine ilipkin özel bir görüþü telkin etmek arasýnda büyük bir vardır. Çođu öđretmen ve öđrenci, öđrencilerde epistemolojik merak uyandırmak için, öđretmen ol yönlendirici rollerinin kolaylaştýrýcý olmaktan ibaret olduđu peklinde yorumluyorlar genellikle sizin düþüncelerinizi. Fakat bu, öđretmenlerin öđretme, öđrenciler olarak hareket etme ve sahiden katýlma – yani, sýnyftaki diyalogda kendilerini ifade etme – sorumlulukları ve de akademik titizlik için yaptýđýnýz çadırarla uyupmaz. Sizin yapıtýnýza ili benim yorumum, bizim her peyden önce öđretmen olduđumuz ve ipimizin öđrenme ve bilme sürecini kolaylaştýrmayı öđretmek olduđu yolunda.

Paulo: Kolaylaştýrmakla öđretmek arasýnda büyük bir fark var. Kendinizi öđretmen deđil de kolaylaştýrýcý olarak tanımladýđýnýzda, derininde öđretme görevinden, dolayýsýyla da diyalog gö vazgeçmektir aslýnda yaptýklarý. Öđrencileri bir bilgi toplamý içinde usta-çýrak ilipkisiyle yetiþtirmek ve o toplamýn eleptirel incelemesini sađlamak imkansýz hale gelir. Öđretme görevinden, bilgi nesnesini kendisiyle öđrenciler arasýnda bir uzlaştýrmacı [mediator] olarak yerleþtirmek ve sonrasýnda diyalojik bir öđretici olarak – nesneyi aydýnlatan, nesneyi açýđa çýkaran olarak – sorumluluklarıný üstlenmekten kaçýnýyorlar. Öđrenci de bu rolü oyn Ancak, bana soracak olursanız, ben öđretmenim – demek istediđim, benim görevim öđretmek ve bunu yaparken ben öđrenmeyi kolaylaştýryým. Tam da sizin söylediđiniz gibi.

Pepi: Yönlendirici öđretmen rolünden vazgeçmeleri aynı zamanda hem öđrenciler hem de öđretmenler için zihinsel katýlýmý men etmek üzere iþleyen bir ideolojinin yol gösterdiđi siyasal bir eylemdir özü itibariyle.

Paulo: Aynen öyle, ve bu ideolojik duruşun gizlenmesi icap eder. Bir başka deyişle, dünyadaki konularýnýn ideolojiyle bekillenmemiş olduđu yanýlsamasýný veren mekanizmalar yaratýrlar. Bir tek ötekinin ideolojisi vardýr. Böyle bir şey mümkün deđil tabii ki – hepimiz ideolojik varlýklarýz.

[...]Pepi: ABD’deki okullarda böyle bir de facto anlayış var: Dürüstçe kendimizi ifade etmek yerine, dođası geređi öznel ve duygusal varlýklarýmızý iþimizden ayırmaya özen göstermemiz gerekir. Modernist kurumlar olarak her şeye hitap eden okullar, duygularýn, tutkunun ve fiziksel bedeninin öğrenme sürecine katýlýmýný köstekleyen zihin/beden/kalp ayrımýný uygun buluyor. Böylece, öđretmenlerin ya da onların çalıştıđı kurumların ideolojisiyle hiç ilipkisi olmayan yansınnel olgularý dinlediklerine inanmaya başlıyor öđrenciler. bell hooks’un iþaret ettiđi gibi, ders için etkileşimleri bekillendiren belli ahlak kurallarýný pekiştiren bu kıstlayıcı burjuva kültürel sermayesi, gerçek bir düşünce alıpveripini engeller ve son kertede eğitim, kimlik ve farklılıđın özü itibariyle politik dođasına ilipkin her türlü eleştirel/mezdan okuyucu araştırmaları etkisizleştirmeye yarar. Benim deneyimlerimde, öfkeli ya da tutkulu olmakla suçlanmak insanların susturmak için kullanılmıştır – sanki insan duygusal olmakla irrasyonel ve bilim-dışı oluyormuş gibi. Kadınları susturmak için klasik bir taktik olmuştur bu.

Paulo: Öđretmenlerin de öğrencilerin de bu hakkı vardýr. ?iddetli bir tahakkümün kurbanı olduğunuzda öfkeli olmamak, sizi ezen koşullarla bir tür suç ortaklığı oluşturur. Sevgi ve öfke bu yüzyılın en büyük Fransız Marksist eğitim filozoflarından birinin, George Signider’ın temel kaygısının altında yatar. Neredeyse bütün kitaplarında sevinç/neşe meselesini tartıþır. Signider, sevinç/neşe dolu olmayan bir okulu anlayamadığı gibi, kabul de edemez. Sevgi ve öfkeyi yapama olanağınız yoksa yapama bu tür bir sevinci getiremez, kendinizi de sevinç denen duyguyla ilipkiye sokamazsınız.

Pepi: Gerçek öğrenme ve bilme iþtiyakıyla anlam yaratma mücadelesi de, bu sevincin bir parçasıdır. özgürleşme, kurtulma sürecinin bir parçasıdır. Yine, liberal eğitimciler sevinç gibi sözcükleri yanlış anlıyor ve öğrenme ile bilmenin eşlenmekten ibaret olduğunu sanıyorlar çoğu zaman. Öğrenme zevkli etkinliklere katılmıyorsa, o pedagoji o zaman sert ve bünyeyi zayıflatıcı ya da dayatmacı diye bir kenara itiliyor.

Paulo: Bence sevgi, öfke, iþtiyak ve mücadele; sevinci kurma çabasının parçasıdır. Signider’ın okullar için talep ettiği sevincin bütün dünyaya, bütün varoluşa yayılması gerektiğini söyleyeceğim ben. Bence iyi politika, sevinç talebine gözlerini ve kulaklarını kapamayan politika olmalıdır.

Pepi: Geçmişinize böyle bir bakınca, siyasal ve eğitimsel konunuzu değerlendirince, hayatınızdaki akıþı bakımından değiştirmek isteyeceğiniz bir şey var mı?

Paulo: Hayır. Cevabım biraz kendini beğenmiş gelebilir kulağa, ama bu cevap yetmiş üç yaşına gelmiş ve yirmilerinde söylediklerini doğrulayabilmiş, onlar üstüne yenilerini inşa edebilmiş benim gibi birinden geliyor. Ama bütün deneyimim bakımından durum böyle; yeni bilgiler eklemeye devam ediyorum. Merakım canlı kalmaya, sürekli bilgimi arttırmaya, beni aydınlatmaya devam ediyor. Sözgelimi, bu diyalog sonunda daha önce söylemiş olduğum şeyleri yepyeni bir biçimde söyleyecek kadar zorladı beni. Okullar içinde özel bir şey bulamayabilir, ama bence yeni bir şeyler var. Genel olarak, hep olmak istediğim kişisi olmuştumdur. Daha radikalleşmiş olabilirim, ama hizipçiliğe düşme idvasıyla mücadele etmişimdir hep.

Pepi: Bana ve sosyal adalet ile sevinç mücadelesindeki pek çok başkasına zaman ayırdığınız, içimizde büyük umut verdiğiniz için size teşekkür etmek istiyorum.

Paulo: Bunun son iki yıl içinde yaptýđım en iyi diyaloglardan biri olduğunu söylemek isterim. Şöyle söyleyeyim ben. ***Çeviren: Savaş Kılıç
Siyahî no. 8, Güz 2006, 82-87.Erişim: <http://kitabe.blogcu.com/>